

Stockholm den 24 april 2020

R-2020/0169

Till Finansdepartementet

Fi2019/04199/BATOT

Sveriges advokatsamfund har den 27 januari 2020 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59).

Sammanfattning

Advokatsamfundet har i huvudsak ingen erinran mot förslagen i betänkandet. Det är av största vikt att åtgärder vidtas för att motverka överutnyttjande av och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Enligt Advokatsamfundet bör bidragsförfarandet överlag även göras mer lättbegripligt för sökanden, i syfte att reducera oavsiktliga fel vid bidragsansökningar. Genom att åtgärderna riktas mot sökandens möjligheter att ange korrekt information kan felaktiga utbetalningar minskas avsevärt.

Advokatsamfundet vill särskilt framhålla följande.

Synpunkter

I betänkandet fastställs att tre fjärdedelar av felaktiga utbetalningar beror på felaktiga uppgifter och icke anmälda ändrade förhållanden. Det klargörs att felaktiga utbetalningar sällan beror på myndigheternas beslut eller handläggning. Enligt Advokatsamfundet bör åtgärder därför vidtas för att minska felaktiga utbetalningar dels genom förbättrade kontrollmöjligheter, dels genom att göra bidragsförfarandet mer lättbegripligt för den sökande.

Ett tydligare och mer lättförståeligt bidragsförfarande underlättar processen för sökanden och medför minskade risker för att sökanden gör oavsiktliga fel. Utredningen föreslår att kontroller kan integreras i automatiserade processer, såsom att rikta kontrollfrågor till den

sökande när denne lämnar uppgifter. Detta förslag tillsammans med god och tydlig lättillgänglig information – såväl i tryckt skrift som på nätet – liksom insatser från berörda myndigheter som ska tillhandahålla hjälp vid ansökningsförfarandet, är enligt Advokatsamfundet nödvändiga förutsättningar för att säkerställa korrekta utbetalningar.

Med hänsyn till de bidragssökandes varierande förmåga att förstå myndigheternas instruktioner, bör myndigheterna arbeta med att förtydliga instruktionerna samt göra dem än mer lättillgängliga, exempelvis genom att förmedla instruktioner genom ljudinspelningar och videoklipp. Informationen bör även visas på de mest använda språken i Sverige i kombination med att det finns tolkhjälp. Därutöver ska kontaktinformation vara uppenbart synlig för de sökande som behöver ytterligare hjälp.

I synnerhet ska blanketterna i kombination med information vara tydlig och lättbegriplig. Advokatsamfundet vill särskilt lyfta betydelsen av arbetet med utformningen av ansökningsblanketterna.

Advokatsamfundet tillstyrker att myndigheternas ansvar för att säkerställa korrekta uppgifter förtydligas och stärks. Även om det självfallet ankommer på den sökande att lämna korrekta uppgifter som ska läggas till grund för utbetalningsbeslut, är det myndigheterna som ansvarar för att kontrollera att de uppgifter som har lämnats av den sökande är korrekta. Det bör därför tydligt framgå av myndigheternas information vilka konsekvenserna blir av felaktigt lämnade uppgifter. Myndigheterna måste också tydligt ange att sökanden har ansvar att anmäla eventuella ändrade förhållanden till myndigheten. Genom information från myndigheterna kan sökanden lättare förstå de allvarliga konsekvenser som kan följa av att lämna felaktiga uppgifter.

Advokatsamfundet ställer sig positivt till införandet av ett råd för korrekta utbetalningar från välfärdsstaten samt dess tillhörande kansli. Advokatsamfundet vill dock understryka vikten av att rådet tilldelas en tydlig roll och funktion för att arbetet inte ska bli verkningslöst. Rådet får inte införas för syns skull, utan ska effektivt arbeta för att minska de felaktiga utbetalningarna och samordna arbetet däromkring i enlighet med de givna instruktionerna.

Vidare delar Advokatsamfundet utredningens bedömning om vikten av att myndigheter elektroniskt kan inhämta uppgifter från arbetsgivardeklarationerna i fler ersättningssystem, då det skulle förbättra möjligheterna att upptäcka felaktiga utbetalningar. Myndigheterna bör dock informera sökanden om att de kan komma att hämta uppgifter från arbetsgivardeklarationen. Sådan information kan tillika ge incitament till den sökande att lämna korrekta uppgifter och därigenom hjälpa till att ändra bidragsmoralen. Försäkringskassan bör erhålla rättsligt stöd för att kunna erhålla uppgifter från Skatteverket angående ingivna skattedeklarationer och skattekonton.

Advokatsamfundet instämmer även i uppfattningen att fastställandet av SGI (sjukpenningsgrundande inkomst) ska baseras på historiska inkomster för att fullt ut

kunna utnyttja arbetsgivardeklarationerna på individnivå och på så sätt säkerställa korrekta utbetalningar.

Enligt betänkandet är informationsutbyte ett centralt verktyg för att säkerställa korrekta uppgifter och det föreslås därför ett utökat informationsutbyte mellan myndigheterna. Enligt Advokatsamfundet måste detta ske med största försiktighet för att inte undergräva sökandens personliga integritet. Informationsutbytet bör ske uteslutande i de fall då det är absolut nödvändigt för att säkerställa korrekta uppgifter.

I betänkandet diskuteras hur strikt återbetalningsskyldighet ska gälla. Det framhålls av delegationen (t.ex. s. 31) att det är angeläget att felaktigt utbetalda ersättningar kan återkrävas oavsett vilket ersättningssystem det avser och oavsett orsaken till felet. Advokatsamfundet vill i detta sammanhang framhålla att det för återkrav givetvis måste finnas erforderligt lagstöd. Delegationens synsätt måste dessutom bedömas i förhållande till den rättsprincipen "*condictio indebiti*" enligt vilken huvudregeln är att en felaktig utbetalning ska återgå samt undantagen till denna princip.

Utredningen har även konstaterat att svartarbete är grunden för en stor del av de felaktiga utbetalningarna. I ljuset av ett sådant konstaterande är det enligt Advokatsamfundet av stor vikt att utveckla rutiner för att underrätta de utbetalande myndigheterna om omständigheter som tyder på svartarbete. Det är även viktigt att ge ett gemensamt uppdrag till Skatteverket och de utbetalande myndigheterna för att ta fram förslag på hur rättelser av löneinkomster ska vidareförmedlas för kontroll av felaktiga utbetalningar.

Slutligen vill Advokatsamfundet framhålla att ett sanktionssystem vid sidan av bidragsbrottslagen bör utredas på nytt. Ett sådant sanktionssystem kan vara aktuellt vid mindre allvarliga lagöverträdelser och till skillnad från skattetillägg ersätta annan lagföring.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander